

Příprava zákona o omezení šíření obsahu ohrožujícího národní bezpečnost online

ceska-justice.cz/blog/priprava-zakona-o-omezeni-sireni-obsahu-ohrozujiciho-narodni-bezpecnost-online

Ivo Telec

Zákon se dotkne poskytovatelů obsahu, tedy on-line portálů a médií a poskytovatelů hostingových služeb Foto: Pixabay

V gesci Ministerstva vnitra, možná za účasti policejních, vojenských nebo zpravodajských služeb, vznikla už 3. pracovní verze stále neveřejného pracovního návrhu zákona o omezení šíření obsahu ohrožujícího národní bezpečnost online, a to z února 2023. Zatím se jedná o tzv. referentský návrh. Nejedná se ještě o návrh ministerský nebo vládní.

„Omezování obsahu“, řečeno slovy návrhu, je omezováním ústavně zaručené svobody projevu včetně práva na názor (smýšlení) a jeho hlásání. A to nelze „jen tak“.

Pracovní verze je částečně vadná legislativně-technicky (nepečlivá), ale zejména problematická obsahově či věcně.

Drobnost: „národní bezpečnost“ v názvu návrhu zákona nemá s českým ani jiným národem významově nic společného. Zřejmě se jedná o v posledních letech poměrně častý vadný překlad anglického slova „national“, které má právní význam „(celo)státní“. Ve skutečnosti by mělo být řečeno, že se jedná o bezpečnost státu, jak praví Listina základních práv a svobod, popř. jinak jazykově a pojmově správně vymezit chráněný zájem v názvu. Nikoli snad chybným překladem.

Podle mého právního názoru by se měl návrh věcně týkat krizového řízení státu. A to za stavu ohrožení státu nebo válečného stavu podle ústavního zákona o bezpečnosti České republiky. Velmi opatrně bychom měli uvažovat též o dovoleném použití za nouzového stavu, který je částečně v rukou „pouhé“ vlády. Ve veřejné paměti máme některé negativní zkušenosti s nouzovým stavem včetně otázky prodlužování v nedávné době epidemie.

Zákon by vůbec neměl být právně-politicky určen k běžnému používání v době míru a klidu, jak je navrhováno.

To by už mohlo znamenat znak, který mohl být podobný následné cenzuře, která je ústavně nepřípustná.

Vyvážení mezi zakázanou cenzurou, nejen předběžnou, ale i následnou, a ochranou některých veřejných blah vyžaduje mnohem podrobnější práci. Právní bezpečí lidí neprospěje nechávat to alibisticky „až na soud“, jak občas slýcháme v různých souvislostech. K pravomocnému rozsudku trvá cesta i několik let a nemusí být ani levná, zvláště, půjde-li se i cestou mezinárodní ochrany svobody projevu, resp. i svobody myšlení. V mezidobí se mohou změnit i politické poměry.

Návrh – na rozdíl od některých jiných českých předpisů – nestanoví nic o povinné proporcionalitě. Chybí též omezujícího vymezení rozsahu zákroku (zásahu). Lze snad zakročit proti „všemu“, když by nežádoucí obsah byl jen malého rozsahu? To by musel „právně shodit každý soud“.

Zakročovací (ochranná) opatření jsou navíc uvedena jen příkladmo („zejména snížením dosahu omezovaného obsahu“, § 3 odst. 3 pracovní verze). Ponechávají proto značně volnou ruku státní správě. Tím ale vyvolávají nejistotu veřejnosti včetně nejistoty v ústavně zaručené svobodné soutěži politických sil.

Návrh opět, poprvé od 1989, fakticky, byť nevýslovně, víceméně počítá s „vnitřním nepřítelem“ (proti zájmu na vnitřním pořádku, tzn. na vnitřní bezpečnosti státu). Pamatuji si termín vnitřní nepřítel ještě z komentáře k trestnímu zákonu z přelomu 70. a 80. let.

Kdo může být vnitřním nepřítelem?

Politická opozice? Neklidná parlamentní menšina? Běžný člověk odkudkoli, který třeba pečuje o děti, přišel o práci, zchudnul díky vysoké inflaci a „už toho má dost“? V podstatě kdokoli by mohl být v době klidu a míru za jistých okolností právně postižen (a politicky či mediálně negativně označen).

Není nijak zdůvodněno, proč v demokratickém právním státu nestačí dosavadní přestupky, přečiny a zločiny, jakož ani předběžná opatření podle trestního řádu proti obviněným. Od šíření poplašné zprávy, která je nepravdivá, až po rozvracení republiky. Nestačí to? Vskutku je „nezbytné“ uzákonit prevenci trestné činnosti (§ 1 návrhu) ústavně zrovna takto? Generální prevence podle trestního práva nepostačuje?

Vhodné by bylo uzákonit celé zvláštní soudní řízení, leč nemá tomu tak být. Procesní aspekty nejsou dotaženy do konce.

Návrh klade na úředníka zasahující Českého telekomunikačního úřadu (ČTÚ) značně vysoké právní požadavky včetně sledování a znalosti judikatury Evropského soudu pro lidská práva a stanovisek Výboru OSN pro lidská práva. Proto by to měl rozhodovat soudce. Aplikovat bude zapotřebí i mezinárodní smlouvy o lidských právech.

Celkově se zákonodárně-politicky jedná o něco, co tu v takové podobě u nás po roce 1989 nebylo. A proto zdůvodnění „nezbytnosti v demokratické společnosti“, když zrovna „demokratická“ společnost se vyznačuje názorovou pluralitou, musí být velmi podrobné a fundované. Ale není. Ani je nelze z návrhu tak úplně vyčíst mezi řádky.

Návrh se za nastalé kolize hodnot týká postihu i pravdivých skutkových tvrzení a dále též i – na pravdivém věcném základu postavených a přiměřeně projevených – hodnotících úsudku. I oprávněná kritika totiž může být svým způsobem nebezpečná. Způsobilst přivodit újmu by si v takovém právním případě zapříčinil sám stát například špatnou politikou. Jenže, vysvětlujte to někomu ...

Zrovna z nedávné doby epidemie máme ve veřejné paměti mnohá pochybení státu a jejich veřejnou kritiku. A to nemluvím o veřejné paměti doby v Československu před rokem 1990.

Návrh by měl proto projít širokou, doslova celospolečenskou, a opakovanou debatou odbornou a politickou. I za účasti koalice a opozice, potenciálně dotčených osob, médií a zejména právníků.

V opačném případě by po jeho přijetí a používání mohly hrozit soudní spory, ústavní stížnosti a zejména stížnosti k Výboru OSN pro lidská práva či k Evropskému soudu pro lidské práva. Zda by to prospělo pověsti státu ve světě, nevím.

K žádné veřejné diskusi však ani po měsících přípravy, započaté v roce 2022, ze strany Ministerstva vnitra, které disponuje značným odborným aparátem, nedošlo.

O to více bychom měli vést širokou veřejnou debatu, zohledňující všechny úhly a dotčené hodnoty, kterou považuji za zcela nezbytnou (a zároveň běžnou) v každé občanské společnosti.

Politicky vzato, dnešní politická koalice může být příští či přespříští opozicí (a zase naopak). Střídání veřejné moci je běžné. Dnešní politická koalice by si proto měla a mohla být vědoma své přesahující politické odpovědnosti. Za pár let by se mohla třeba stát „vnitřním nepřítelem“ zrovna ona (anebo ne).

Ivo Telec